

УДК 159.9: 37.02

Олена Беляєва

ЛІНГВОДИДАКТИЧНЕ ТЕСТУВАННЯ В РЕТРОСПЕКТИВІ ТА ПЕРСПЕКТИВІ

А Проаналізовані деякі аспекти зародження, становлення й розвитку тестових методик у галузі мовної освіти. Схарактеризовані основні періоди мовного тестування. Окреслені перспективи подальшого застосування тестових методик у мовній освіті.

Ключові слова: контроль у навчанні, ретроспективний огляд, лінгводидактичне тестування, якість тесту.

Елена Беляева. Лингводидактическое тестирование в ретроспективе и перспективе.

А Проанализированы некоторые аспекты возникновения, становления и развития тестовых методик в области языкового образования. Охарактеризованы основные периоды языкового тестирования. Намечены дальнейшие перспективы применения тестовых методик в языковом образовании.

Ключевые слова: контроль в обучении, ретроспективный обзор, лингводидактическое тестирование, качество теста.

Olena Beliaeva. Linguistic and didactic testing in retrospective and prospect.

S Separate aspects of the origin, coming into being, and development of the testing methods in the branch of the linguistic education are analyzed. The basic periods of the linguistic testing are characterized. The further prospects of using the testing methods in the linguistic education are designated.

Key words: control in teaching, retrospective review, linguistic and didactic testing, quality of the test.

Актуальність дослідження. Одним із ефективних видів контролю, у навчанні мов зокрема, нині визнається тестовий контроль знань, умінь і навичок. Основними перевагами тестів уже традиційно вважаються економічність, надійність, об'єктивність оцінювання, що й зумовлює широке впровадження тестування в мовну освіту.

З огляду на те, що ретельне дослідження будь-якого об'єкта передбачає його вивчення як у синхронії, так і в діахронії, виявлення переваг і недоліків, а також перспектив лінгводидактичного тестування (ЛДТ) буде ґрунтовнішим на тлі історичної ретроспективи, що й зумовлює актуальність пропонованої статті.

Виклад основного матеріалу й останні дослідження та публікації. З-поміж багатьох дефініцій тесту обираємо визначення Й. Рапопорта, яке подане в ґрунтовній праці В. Коккоти «Лингводидактическое тестирование» [5, с. 7], згідно з яким тест – це сукупність питань і завдань, яка: 1) ретельно підготовлена відповідно до певних правил; 2) пройшла попередню експериментальну перевірку і спеціальну процедуру для її покращення; 3) має достатні характеристики своєї ефективності і пред'являється тестованому з метою кваліметричного виявлення соціальних, психічних і психофізіологічних характеристик його особистості; 4) вирізняється формалізацією відповідей тестованих, що прискорює, полегшує й об'єктивує аналіз, обробку й інтерпретацію тестування.

Аналіз джерел [1; 2; 4], присвячених проблемам тестування, свідчить, що серед науковців немає єдиної думки щодо часу появи тестів. Утім, усе розмаїття думок може бути зведене до таких трьох: 1) тести з'явилися більше, ніж дві тисячі років до нашої ери; 2) історія наукового тестування розпочинається наприкінці XIX ст.; 3) тестування виникає на початку XX ст.

Розглянемо всі три «версії». Як зазначає В. Аванесов, випробування, які проводилися понад чотири тисячі років тому в Стародавньому Єгипті та Китаї, а згодом у Стародавніх Греції та Римі, з високою долею вірогідності дають змогу вважати їх прообразом сучасного тестування, безумовно, не ЛДТ, а психологічного чи соціологічного, оскільки застосовувалися вони головним чином для вирішення завдань, які висувалися соціаль-

ною практикою в сфері відбору, навчання й розподілу людей на різні посади залежно від ступеня їхньої придатності [1]. Прямим підтвердженням спорідненості між випробуваннями, що проводилися в сиву давнину, і тестовими методиками, поширеними нині, на думку вченого, є штучно створена ситуація і ретельно дібрані засоби реєстрації поведінки осіб, які підлягають тестуванню, що вимагає негайних дій і вчинків. Ті ж самі завдання, постають і перед сучасними дослідниками лише з тією різницею, що в наш час до методів відбору висувуються суворіші вимоги з точки зору їхнього наукового обґрунтування [1, с. 17].

Другий період в історії тестування пов'язаний з іменами англійського вченого Ф. Гальтона, який у доповіді 1888 р. запропонував метод вимірювання коефіцієнта кореляції (стаття на основі доповіді була надрукована у 1889 р.) і американського психолога Д. Кеттела, праця якого «*Mental tests and measurement*» («Розумові тести і вимірювання») побачила світ у 1890 р. Заслуга Ф. Гальтона у тому, що він увів у тестологію метод математичного опису «огів» (дуги), яка відображає криву Гауса. Щодо Д. Кеттела, то основним його внеском у загальну тестологію треба вважати те, що вченому вдалося відійти від інтуїтивних уявлень про тест як засіб випробування й дійти першових на той час висновків щодо стандартності умов тестування і проведення ретельного статистичного аналізу його результатів. Крім того, саме Д. Кеттелю іноді називають автором терміну «тест» у вузькому значенні [2]. За Д. Кеттелом, тест – це засіб проведення наукового експерименту, який відповідає таким вимогам щодо його чистоти [1, с. 19]: 1) однакові умови для всіх тестованих; 2) дотримання встановлених часових меж; 3) відсутність під час тестування сторонніх осіб в якості глядачів; 4) наявність спеціального лабораторного обладнання; 5) усі особи, що беруть участь у тестуванні, повинні отримати однакові інструкції, які унеможливають двозначну інтерпретацію власних дій; 6) знаходження максимального, мінімального й середнього результатів тестування, розрахунок середнього арифметичного і середнього відхилення здобутих показників.

Наступний етап, який характеризує появу тестування на науковій основі, – період, який охоплює початок XX ст. і два

його перші десятиліття, впродовж яких були розроблені такі визначальні критерії тестів, як надійність і валідність. Перший показник пов'язаний із точністю вимірювання, ступенем постійності, стабільності, сталості результатів тестування, другий – із придатністю (адекватністю, дієвістю, обґрунтованістю, придатністю) тесту для мети його використання. Цей період в історії тестування передусім пов'язаний з ім'ям К. Пірсона, англійського філософа-позитивіста, професора математики та евгеніки Лондонського університету, біографа Ф. Гальтона. На особливу увагу заслуговує праця К. Пірсона «Mathematical contributions to the theory of evolution. VII. On the correlation of characters not quantitatively measurable» («Математичний внесок у теорію еволюції. VII. Про співвідношення кількісно невимірюваних характеристик» – переклад назви наш – О.Б.) [6], надрукована у 1900 р. в журналі «Philosophical transactions of the royal society of London». Його внесок у теорію тестування незаперечний, адже саме К. Пірсон удосконалив математичний апарат для вираховування показника зв'язку – коефіцієнта кореляції. Уведення стандартної міри між ознаками, що підлягають оцінюванню, сприяло докорінній зміні методології конструювання тестів, їхнього обґрунтування й застосування. Шляхом корелювання тестових результатів із результатами певного критерію в учених з'явилася можливість отримувати інформацію про ступінь зв'язку теста й критерію, що спричинило появу ідеї щодо такого показника теста, як «валідність».

Періодом інтенсивного розвитку загальної тестології вважаються 20-ті рр. XX ст. Для нашого дослідження на особливу увагу заслуговує те, що саме в цей період найбільший розвиток отримує педагогічний напрям у цілому і, лінгводидактичний зокрема, у тестуванні. Треба підкреслити, що в той час тестові технології активно впроваджувалися практично в усіх розвинених країнах світу, в тому числі й у колишньому СРСР. Утім, незважаючи на вагомий внесок видатних учених-психологів таких, як М. Берштейн, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Лазурський, А. Мандрика, М. Сиркін, Г. Росолімо, Г. Челпанов, І. Шпільрейн у розвиток тестових методик, їхнє вдосконалення й поширення, на теренах Радянського Союзу досить швидко тестологія була віднесена до «антимарксистських» і «антинаукових» наук, що пов'язано з виходом постанови ЦК ВКП(б) від 4 липня 1936 р. під назвою (цитуюмо мовою оригіналу) «О педологических извращениях в системе Наркомпросов». Після виходу цієї постанови на тридцять років тестові методики були практично вилучені з освіти і лише наприкінці 60-х рр. XX ст. відбувається поступове відродження тестології. Цей період передусім пов'язаний з іменами Ю. Белого, Ю. Веденяпіна, М. Гохлернера, В. Коккота, Й. Рапопорта, Р. Сельга, І. Соттера, І. Цатурової, С. Фоломкіної.

Повернення тестів відбувалося на тлі бурхливих дискусій про місце тестів у системі психологічного знання, принципи і методи психодіагностики, ставлення до вже нагромадженого на той час зарубіжного досвіду. При цьому поруч із усвідомленням необхідності повернення до тестології як однієї із мало розроблених наукових галузей, ставилося питання й щодо доцільності існування цього напрямку [4].

Незважаючи на те, що тестові методики досить активно використовуються в багатьох країнах світу, найвагоміший внесок у становлення і розвиток цієї наукової галузі було зроблено американськими вченими, оскільки в жодній іншій країні ці методики не набули такого визнання й популярності. У цьому контексті цілком погоджуємося з С. Балуаян, що екстраполяція і творче використання позитивного досвіду американської тестології не лише дає змогу знайти оптимальні шляхи вирішення багатьох сучасних проблем, пов'язаних із розробленням ефективних інноваційних тестів, але й сприяє конструктивному вдосконаленню системи контролю в галузі мовної освіти [2, с. 3].

З-поміж дослідників, які впроваджували тестові методики в мовну освіту, на особливу увагу заслуговують праці американського лікаря і психолога Дж. Раїса, автора трьох тестів на правопис. Вражає величезна дослідницька база вченого, котрий залучив до тестування біля 33000 учнів 4–8-х класів із 21 міста. Звіт про результати тестування Дж. Раїса був виданий у 1897 р. і прихильно зустрінутий американською педагогічною спільнотою. Один із його висновків дослідження полягав у тому, що

кількість часу, витраченого на щоденне тренування у правописі, не має безпосереднього зв'язку з успіхами в ньому. З цього випливало те, що дітей не стільки треба начати правопису, скільки розвивати їхній розум [4, с. 81–82].

Піонером дидактичного тестування вважається американець Е. Торндайк, праця якого «Introduction to the Theory of Mental and Social Measurements» («Вступ до теорії розумових і соціальних вимірювань», 1904 р.) вважається класичною. Провідними фахівцями в галузі дидактичного тестування поряд з Е. Торндайком вважалися Б. Букінгем, С. Куртис, С. Стоун.

Утім, «Батьком ЛДТ» треба вважати професора Колумбійського університету Бенджаміна Вуда (Benjamin Wood), який у червні 1925 р. застосував тести з іноземної мови (французької й іспанської) для перевірки якості знань випускників середніх шкіл Нью-Йорка. Особливістю цих тестів було те, що вони відповідали таким умовам, як попередня експериментальна перевірка і стандартизація [2, с. 20].

Незважаючи на окремі успіхи в розробці й впровадженні нових тестів у 30-ті рр. минулого століття, цей період розглядається як стагнаційний у галузі ЛДТ. Щодо 40-х рр. XX ст., то найпомітнішим внеском у розвиток теорії та практики тестування треба вважати розробку перших критеріально-орієнтованих тестів і першої шкали, в якій критерії мають функціональний характер, а також методики факторного аналізу [2, с. 22].

Однією із найяскравіших постатей в історії тестології 50–60-х рр. XX ст. за правом вважається американський лінгвіст, методист і тестолог Р. Ладо (Robert Lado), робота якого «Language Testing» («Мовне тестування») вийшла з друку в 1961 р. і була одним із найсерйозніших досліджень у галузі ЛДТ. Р. Ладо вважав, що основними характеристиками ЛДТ є такі: валідність (validity), надійність (reliability), простота підрахування результатів (scorability), економічність (economy), можливість проведення тестування в існуючих умовах (administrability).

70-ті рр. XX ст. пройшли під знаком інтегративних і прагматичних тестів, що зумовлено зміною панівної структурно-лінгвістичної парадигми на психо- і соціолінгвістичну.

Починаючи з 80-х рр. XX ст. й донині основний напрям ЛДТ характеризується розробленням і впровадженням комунікативних тестів практичного володіння мовою або тестів на визначення комунікативної компетенції, які, незаперечно, були на порядок якіснішими порівняно із попередніми тестами. Разом із тим варто погодитися зі С. Балуаян [2], що існуючі нині лінгводидактичні тести, незважаючи на їхні безумовні переваги порівняно з іншими видами контролю, поки що не дають змоги максимально об'єктивно вимірювати рівень сформованості компетенцій у продуктивних видах мовленнєвої діяльності, що є вагомим недоліком сучасного тестування.

Висновки. Основні віхи в історії загальної тестології пов'язані з американською школою, яка нагромадила величезний теоретичний і практичний матеріал, що підлягає ретельному аналізу й творчому переосмисленню з метою уникнення або успішного розв'язання багатьох сучасних проблем, з якими стикаються вітчизняні фахівці.

У зв'язку із розвитком інформаційних і телекомунікаційних технологій **перспективи подальших розвідок** вбачаємо в щонайретельнішому аналізі й поглибленні теоретичних досліджень у цьому напрямку та впровадженні новітніх прикладних напрацювань в мовну освіту.

Література

1. Аванесов В. С. Тесты в социологическом исследовании. История и современность. Критерии качества тестов: надёжность и валидность. Тесты в профессиональном отборе / Вадим Сергеевич Аванесов. – М. : Изд-во «Наука», 1982. – 197 с.
2. Балуаян С. Р. Культурно-исторический и лингводидактический детерминизм развития языковой текстологии в США : автореф. дис. на соиск. учен. степ. док. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки)» / С. Р. Балуаян. – Нижний Новгород, 2010. – 48 с.
3. Бальхина Т. М. Словарь терминов и понятий текстологии / Татьяна Михайловна Бальхина. – [2-е изд. стереотип.]. – М. : Русский язык. Курсы, 2006. – 160 с.
4. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика: [учебник для вузов] / Леонид Фокис Бурлачук. – СПб. : Изд. дом «Питер», 2003. – 351 с.
5. Коккота В. А. Лингводидактическое тестирование : [научн.-теорет. пособ.] / Вольмар Александрович Коккота. – М. : Высшая школа, 1989. – 127 с.
6. Pearson K. Mathematical contributions to the theory of evolution. VII. On the correlation of characters not quantitatively measurable / Karl Pearson // Philosophical transactions of the royal society of London. Series A, containing papers of a mathematical or physical character. – 1900. – Vol. 195. – P. 1–47.